

Vergaderjaar 2021–2022

35 925 XII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (XII) voor het jaar 2022

Nr. 72

BRIEF VAN DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 9 december 2021

Op 21 september jl. is uw Kamer geïnformeerd (Kamerstuk 35 925 XII, nr. 5) dat de gemeente Den Helder op advies van Rijkswaterstaat (RWS) de omgeving van de monumentale vuurtoren Kijkduin in Den Helder, beter bekend als «Lange Jaap», per direct heeft moeten afsluiten, omdat niet voor de constructieve veiligheid kon worden ingestaan. Het risico op omvallen, zeker in geval van storm is dusdanig dat de omgeving veilig moest worden gesteld. Al langer was bekend dat er aan de vuurtoren onderhoud nodig is. Uit een nieuwe inspectie bleek echter dat er lange scheuren zijn ontstaan in de wanden, waardoor directe afzetting nodig was. Uit de vele reacties die het ministerie heeft ontvangen, waaronder de duizenden kaarten met de oproep om Lange Jaap te behouden, blijkt hoe zeer mensen uit de omgeving en ver daarbuiten zijn gehecht aan de beeldbepalende toren.

Met deze brief informeer ik u over de uitkomsten van het nadere onderzoek van ingenieurbureau Rotterdam, TNO en PT Structural (zie bijlage)¹ naar de constructieve veiligheid van Lange Jaap en de vervolgaanpak. Ook informeer ik uw Kamer over de reconstructie die is gemaakt van het beheer van de vuurtoren Lange Jaap in de afgelopen jaren. Tot slot wordt u geïnformeerd over het onderzoek naar de staat van de andere monumentale vuurtorens van Rijkswaterstaat. Separaat ontvangt u de beantwoording van de vragen van de leden Rudmer Heerema (VVD) en Geurts (CDA) (Aanhangsel Handelingen II 2021/22, nr. 1028).

Uitkomsten aanvullend extern onderzoek

Het onderzoek van het ingenieurbureau Rotterdam, TNO en PT Structural (hierna ingenieurbureau Rotterdam) bevestigt dat de actuele situatie als

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

potentieel onveilig moet worden aangemerkt. Dit betekent dat de toren niet betreden mag worden en niemand in de buurt van de toren mag komen. De huidige afzetting, waardoor de weg en weilanden in een straal van 70 meter afgesloten zijn, moet daarom gehandhaafd blijven. Het onderzoek van ingenieursbureau Rotterdam stelt dat aanvullende berekeningen niet kunnen resulteren in een betrouwbaar advies over de constructieve veiligheid van de vuurtoren.

Er zijn ook toekomstscenario's in beeld gebracht, waarbij de volgende hoofdopties te onderscheiden zijn, namelijk: 1) de toren behouden en herstellen, 2) de toren (tijdelijk) demonteren en herbouwen en 3) de toren slopen. Uit het onderzoeksrapport worden de meeste scenario's voor het herstel van de toren als technisch onhaalbaar of praktisch niet toepasbaar aangemerkt. De conclusie van het ingenieursbureau Rotterdam wordt door Rijkswaterstaat onderschreven.

De conclusie uit het rapport van ingenieursbureau Rotterdam zal voor velen hard aankomen. Ik betreur ten zeerste dat de staat van deze monumentale vuurtoren, die in beheer is van Rijkswaterstaat en waarvoor zij een zorgplicht heeft, zodanig slecht is geworden. Dit had niet mogen gebeuren. Later in deze brief ga ik nader in op hoe deze situatie heeft kunnen ontstaan en mijn vervolgstappen.

Dilemma

In het verlengde van het rapport merkt Rijkswaterstaat op dat er theoretisch mogelijkheden zijn om scheuren in gietijzer te repareren, maar waarbij het zeer onzeker is of dit uitvoerbaar is in de vuurtoren Lange Jaap. Een beperkende factor die zwaar meeweegt is namelijk de stabiliteit van de vuurtoren. De huidige situatie verslechtert bovendien verder in de tijd. Het onderzoeksrapport geeft aan dat er een progressieve toename is in het aantal scheuren en in de groeisnelheid. Een belangrijke belemmering is dat de toren en nabije omgeving niet veilig betreden kunnen worden om herstel- of stutwerkzaamheden uit te voeren in of aan de vuurtoren. Dit maakt dat er vooralsnog geen mogelijkheden lijken te zijn om de toren tijdelijk te stutten. Diezelfde belemmering geldt ook voor de monitoring van de actuele veiligheidssituatie: die kan enkel visueel van afstand plaatsvinden. Ook als met onbemande inspecties, zoals met drones, zou blijken dat de scheuren over een bepaalde tijd nauwelijks groeien, kan hieruit volgens rapport van het ingenieursbureau Rotterdam geen gewijzigd veiligheidsoordeel volgen, omdat de scheuren niet gelijkmatig in de tijd groeien.

Uit het bovenstaande moet worden opgemaakt dat de vuurtoren nu als onveilig wordt beoordeeld en dat goede monitoring van de actuele veiligheidssituatie praktisch onmogelijk is. Het stormseizoen loopt bovendien tot 15 april. Dat maakt dat deze situatie niet lang houdbaar is. Dat plaatst mij voor een dilemma, omdat de huidige staat van de vuurtoren in combinatie met een eventuele storm gelet op het seizoen vraagt om snel tot een besluit te komen en mijn wens om toch nog een poging te doen om te onderzoeken of er geen mogelijkheden zijn om de vuurtoren te behouden en te herstellen.

Vervolgtraject

Daarom heeft het op dit moment mijn hoogste prioriteit om samen met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en de gemeente Den Helder te bezien of er echt geen mogelijkheden zijn om de vuurtoren op korte termijn veilig te stutten, zodat daarna kan worden bezien of op de lange termijn niet toch nog mogelijkheden zijn om de vuurtoren te behouden en

te herstellen. Hiervoor heb ik de RCE, hoogleraar Maljaars en technisch uitvoeringsdeskundige Spelt gevraagd om een aanvullend onderzoek uit te voeren of de vuurtoren op de korte termijn gestut en voor de lange termijn behouden kan worden. Zij zijn inmiddels gestart. Ook de conclusies uit het onderzoeksrapport worden door hen getoetst om er zeker van te zijn dat er geen mogelijke oplossingen over het hoofd zijn gezien. De verwachting is dat het onderzoek van de RCE en de hoogleraar en de technisch uitvoeringsdeskundige naar mogelijk behoud van de toren op korte termijn door middel van stutten en herstellen voor de toekomst medio januari 2022 voldoende zijn uitgewerkt om eind januari een besluit te nemen over toekomst van vuurtoren Lange Jaap.

Tussenliggende periode

In het onderzoek dat nu door de RCE en de hoogleraar en technisch uitvoeringsdeskundige wordt verricht, weeg ik uiteraard ook de oplossingen mee die door andere partijen worden aangedragen. Tot nu toe heeft Rijkswaterstaat sinds 21 september jl. 14 voorstellen voor oplossingen ontvangen, waarvan er inmiddels 11 zijn beoordeeld. Op basis van de expertise binnen RWS biedt geen van deze voorstellen tot nu toe een uitvoerbare oplossing voor behoud van vuurtoren Lange Jaap. Ik heb grote waardering voor het feit dat partijen uit eigener beweging voorstellen doen voor de vuurtoren. Ik laat deze voorstellen in het kader van het aanvullende onderzoek nogmaals beoordelen door de RCE en de hoogleraar Maljaars en technisch uitvoeringsdeskundige Spelt.

Indien uit het onderzoek door de hoogleraar, de technisch uitvoeringsdeskundige en de RCE blijkt dat Lange Jaap niet gestut kan worden en ook niet behouden kan blijven in welke vorm dan ook, dan zal de toren veilig gedemonteerd moeten worden. Omdat nu niet voor de constructieve veiligheid kan worden ingestaan, in combinatie met het risico op omvallen zeker in geval van een eventuele storm is het van belang om na de uitkomsten van het onderzoek eind januari 2022 dan ook snel te kunnen handelen. Zeker aangezien de voorbereidingen hiervoor veel tijd kosten, laat ik vooruitlopend op de besluitvorming eind januari 2022 Rijkswaterstaat in overleg met de gemeente en de RCE het scenario van het eventueel demonteren van de vuurtoren voorbereiden.

Ik wil echter benadrukken dat ik het besluit daarover pas neem nadat ik de adviezen van de hoogleraar, de technisch uitvoeringsdeskundige en de RCE heb ontvangen. Uiteraard zal ik met de gemeente Den Helder samen optrekken in een vergunningentraject en het informeren en betrekken van de inwoners over de uitkomsten van de onderzoeken en het vervolgentraject als er een besluit is genomen.

Verleden beheer en onderhoud vuurtoren Kijkduin

Ik heb Rijkswaterstaat naar aanleiding van de ontstane situatie gevraagd om een reconstructie op hoofdlijnen te laten opstellen inzake het beheer van de Lange Jaap sinds 1988. Dit overzicht bevat alle onderzoeken en onderhoudsmaatregelen die sinds 1988 zijn uitgevoerd en Rijkswaterstaat heeft kunnen herleiden. Het overzicht treft u als bijlage² bij deze Kamerbrief. De stukken waar in de tijdlijn naar verwezen wordt, zijn terug te vinden op de website van Rijkswaterstaat³. Uit het overzicht blijkt dat er onvoldoende aandacht is gegeven aan het onderhouden en renoveren van de vuurtoren Lange Jaap. Tot mijn spijt moet worden geconcludeerd dat Rijkswaterstaat weliswaar reguliere inspecties en verdiepende

² Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

³ rws.nl/langejaap

onderzoeken heeft uitgevoerd en enkele herstelmaatregelen heeft gedaan, maar geen structurele maatregelen heeft getroffen om de opgetreden degradatie van de constructie tegen te gaan of te beperken. Vanwege de monumentale status, de bijzondere constructie en bijbehorende onzekerheden is steeds met vervolgonderzoeken geprobeerd meer zekerheid te verkrijgen over de mogelijke maatregelen, zoals het verhelpen of stoppen van vochtdoorslag en scheurvorming, in plaats van dat er daadwerkelijk maatregelen zijn uitgevoerd.

Deze situatie had niet zo ver mogen komen. RWS heeft een zorgplicht voor monumenten en deze is onvoldoende ingevuld.

De tijdlijn van Rijkswaterstaat bevat een aantal hiaten, zoals waarom er aan de bevindingen van enkele onderzoeken geen vervolg is gegeven. Om deze hiaten op te helderen, mogelijke externe signalen te achterhalen en om lessen te trekken uit de gang van zaken, heb ik de Secretaris-Generaal van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gevraagd om een extern onderzoek uit te laten voeren om het doorlopen proces van de afgelopen jaren te evalueren. Vanwege de mogelijke externe signalen wil ik ook de relevante omgevingspartijen zoals Huisduiner Belang betrekken. De voorbereidingen daarvoor zijn inmiddels getroffen, zodat er op zeer korte termijn gestart kan worden. Uw Kamer wordt geïnformeerd over de uitkomsten van dit onderzoek.

Beheer en onderhoud vuurtorens

Er zijn 18 monumentale vuurtorens in beheer bij Rijkswaterstaat, waaronder vuurtoren Lange Jaap. Zoals aan u gemeld op 21 september jl. wordt gekeken of dit probleem bij meerdere vuurtorens speelt. Tien vuurtorens zijn dit jaar geïnspecteerd. Twee vuurtorens zijn vorig jaar reeds geïnspecteerd. Hieruit blijkt dat de constructieve veiligheid van de geïnspecteerde vuurtorens niet in het geding is. Bij de andere vijf vuurtorens worden de inspecties dit jaar nog afgerond. De definitieve rapporten worden voor het einde van het jaar verwacht. Ook ben ik met de RCE in gesprek over een gezamenlijke visie op de toekomst van monumentale vuurtorens in Nederland. Over het geheel van de uitkomsten van de inspectierapporten van de vuurtorens zal ik u nader informeren.

Tot slot

Helaas moet ik concluderen dat er fouten zijn gemaakt en er te lang geen structureel onderhoud is uitgevoerd aan vuurtoren Lange Jaap. Dit had anders moeten. Ik begrijp dat voor omwonenden en maar ook veel andere mensen de vuurtoren de Lange Jaap nauw aan het hart ligt. Daarom wil ik alles op alles zetten om de omgeving snel duidelijkheid te geven over de toekomst van de Lange Jaap. Over de uitkomsten van de in deze brief genoemde onderzoeken en de vervolgstappen zal ik uw Kamer op de hoogte houden.

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat,
B. Visser